

Egy háromnyelvű (angol, eszperantó, magyar) tematikus szótársorozat

Meglehetősen keserves dolog egyenként kikeresgélni a szavakat egy ábécérendes kétnyelvű szótárból. A tematikus szótárak éppen ezt a munkát támogatják, amikor egy-egy témakörhöz megadják a legfontosabb szavakat. Az „Angol-Eszperantó-Magyar Kisszótár”, „Tanulás és Munka”, illetve „Nyelv és Kommunikáció” című kötete – egy tematikus szótársorozat első két részeként – a szerző (régebben a budapesti ELTE, jelenleg a poznańi UAM tanára) több évtizedes nyelvtanári gyakorlatán alapszik.

Mind a négy főtéma egyenként közel 1200 szót, illetve kifejezést tartalmaz, és további öt-hat témakörre osztva adja meg a vonatkozó szókincset: 'Tanulás': Az oktatás alaptényezői, Tantárgyak, óra, értékelés, Iskolai felszerelés, Felsőoktatás, Tudományos élet; 'Munka': Munka általában, Alkalmazás, Munkakörülmények, Iroda, Foglalkozások, 'Nyelvek és nyelvészet': Általános fogalmak, Fonetika, Morfológia, Mondattan, Jelentésstan, A világ nyelvei, 'Kommunikáció a gyakorlatban': Találkozás, társalgás, Vita, vélemény, Kérés, Ígéret, fenyegetés, bocsánatkérés, Udvariassági fordulatok.

A szótár szerkezete első látásra kissé szokatlan, de miután megismerkedünk vele, s megértjük belső logikáját, igencsak hasznosnak bizonyul. A címszavak – többségében főnevek – az adott téma legfontosabb kategóriái (pl. „Az Oktatás alaptényezői” című első alfejezet: oktatás, bölcsőde, óvoda, iskola, tanár(nő), diák(lány), osztály, tanul vmit, tanulás, tananyag, képesség, tud, tanfolyam, tanév, szünidő) egyfajta gyakorlati logikai sorrendben követik egymást, s ezek köré csoportosulnak a többi szavak és kifejezések. Nézzük meg az „iskola” címszó példáján a négy szokásos (de nem mindig jelen levő) csoportot:

– a címszó fajtái, szinonimái, mint pl.: általános iskola, középiskola, kiegészítő iskola, tánciskola...;

– a címszóhoz kapcsolódó igés kifejezések, mint pl. iskolába jár, iskolát elvégez... egészen addig, hogy iskolát kerül, csavarog, kizárják az iskolából;

– jelzős szerkezetek, mint pl.: állami, magán-, kétnyelvű...;

– további, a címszóhoz asszociatíven kapcsolható szavak és kifejezések, mint pl.: iskolaérett, tanköteles, házirend.

Az eddig elmondottakat nyomon követhetjük az alábbi rövidített „munka” szócikkben:

work, labour, US labor (konkreta) job
mental ~

creative ~
physical ~
I work, do the ~
look/hunt for a job
job seeker/hunter
classified ads
permanent, constant
seasonal
varied
monotonous
working
work discipline
working method

laboro
intellekta/mensa/
spirita ~
krea ~
korpa/fizika ~
labori, plenumi ~n
serci ~n
laborsercanto
anoncetoj
konstanta
sezona
varia
monotona
laborado
labordisciplino
labormetodo

munka
szellemi ~
alkotó~
fizikai ~
~t végez, dolgozik
~t keres
munkakereső
apróhirdetések
állandó
szezónális
változatos
egyhangú, monoton
munkavégzés
munkafegyelem
munkamódszer

A csoportok elemeihez helyenként további szavak kapcsolódhatnak, belső bekezdéssel (így egyfajta fogalmi rendszerezés, azaz teaurusz valósul meg), pl. „munkakereső” vagy „apróhirdetések” a „munkát keres” igés kifejezéshez. A szótár így megadja azt a szemantikai környezetet, amelyben az adott szó felhasználható. A kisszótár formája áttekinthető, jól segíti a tartalom megjelenítését. Ez a felépítés hasonlít a nagy 'Magyar-lengyel tematikus szótár' szerkezetére (*Koutny Ilona – Jarmolowicz Jolanta – Gizińska Csilla – Főrizs Emília*. ProDruk, Poznań, 2000, B5. 438 o., 19 téma). A szerző úgy véli, hogy a szókincs ilyen felosztása a világ egyfajta nyelvi tükörképét mutatja be, s a bevezetőjében további barangolásra buzdít a szavak világában. Lássunk egy rövidített szócikket a második kötetből is:

language	lingvo	nyelv
mother tongue	gepatra ~	anya~
foreign ~	fremda ~	idegen~
natural ~	natura ~	természetes ~
planned ~	planita ~	tervezett ~
spread	disvastigi	elterjed
originate from sg	deveni de io	ered vmiből
die out	formorti	kihal
agglutinating	aglutinaa	agglutináló
endangered	endangera	veszélyeztetett
common	komuna	közös
linguistic affinity	lingvoparenceco	nyelvrokonság
universal	universalajo	univerzálé
working method	labormetodo	munkamódszer

A szótár érdekes kísérlet, mert három nyelvet kapcsol össze: két nemzeti nyelvet, melyek teljesen más oktatási rendszerhez kapcsolódnak, sőt az angol esetében a brit és az amerikai is jelentős különbségeket mutat (pl. az iskolarendszerben, s ennek megfelelően a szókincsben is), illetve az eszperantót, amely mögött nem áll teljes oktatási rendszer, de a nyelv rugalmassága lehetővé teszi a másik három (brit, amerikai és magyar) kultúrának a leképezését és összevetését.

A szótár a témák mindennapi szókincsét öleli fel, de így is érint terminológiai problémákat, mint a különböző iskolatípusok, illetve tudományos fokozatok összevetését az 'Oktatás' fejezetben. A 'Munka' fejezet a munka jellegén, feltételein és az alkalmazáson kívül tartalmazza a gyakoribb szakmák felsorolását is.

A 'Nyelvek és nyelvészet' fejezet szóanyaga a nyelvtanulással komolyabban foglalkozók tudásanyagából nem hiányozhat, ez egy kis nyelvészeti terminológia dióhéjban. Megtalálható itt a legfontosabb 250 nyelv listája is. A 'Kommunikáció a gyakorlatban' fejezet jó adag köznap kifejezést tartalmaz, melyek elengedhetetlen kellei a természetes kommunikációnak, a kifejezések skálája az udvariastól az udvariatlanig terjed.

Magyarországon a tematikus szótárak még kevésbé elterjedtek, a néhány eddig kiadottnak a szerkezete pedig jóval egyszerűbb. Például *Emericzy Tibor* (1997) 'Öné a szó. Magyar-német, Német-magyar tematikus szótár nyelvvizsgálóra készülőknek', illetve *Ebert Mária – Szirmai Zsuzsa* (1997) 'Öné a szó. Magyar-Angol-Amerikai, Angol-Amerikai-Magyar tematikus szótár nyelvvizsgálóra készülőknek' (Szerk. Emericzy Tibor. Grimm Könyvkiadó, Szeged) címmel megjelent műveikben az adott témakörök alatt ábcérendben sorolják fel az odavágó szavakat, míg az 'Angol-Eszperantó-Magyar Kisszótár' kötetei logikai kapcsolataik szerint, egymásba szorosan kapaszkodó láncszemekként adják meg az egyes szavakat, kifejezéseket, illetve néha bizonyos mondatokat is (például: Hány tantárgyból kell felvételizned az egyetemre? Milyen szakos vagy? Mi a szakmája? Miből él? stb.). A szótárak értékét növeli, hogy jó néhány közhasználatú szleng szót, kifejezést is tartalmaznak, pl. pikkkel vkire, melő, trehány, vagy több helyütt a köz-

nyelvi formán túl általánosan használatos szinonimákat is felsorolnak: megbuktat, megvág, elhúz stb.

Megjegyezném, hogy az alfejezetcímek között – nem egészen egyértelmű lévén – akad kevésbé szerencsés is, ilyen például az „Alkalmazás”. Elvértve helyesírási és elválasztási hibák is előfordulnak.

Sajnos, csak az eszperantóul tanulókat és tanítókat segítik a szótárak végén található lexikai és kommunikatív gyakorlatok, de az utóbbiak a másik két nyelvre is átültethetők. Egy következő kiadásban érdemes volna e hasznos gyakorlatokat magyar és angol nyelven is megadni. Betűrendes index is hasznosan egészítené ki a köteteket.

A kiszótárokat mindazoknak ajánljuk, akik angolul, eszperantóul vagy magyarul tanulnak, s már túl vannak a kezdeteken. Különböző szinteken használhatók, tanulásra vagy a szókincs felfrissítésére, s különösen alkalmasak a nyelvvizsgára való felkészülés támogatására. A gyakorló nyelvtanároknak is értékes segítséget nyújthatnak a nyelvórákon.

Koutny Iona (2002): *Angla-Eszeranta-Hungara etvortaro pri Lernado kaj Laboro. Angol-Eszerantó-Magyar Kiszótár: Tanulás és Munka*. „Telitalálát AEH1”. ProDruk, Poznań. 144 p.

Koutny Iona (2003): *Angla-Eszeranta-Hungara etvortaro pri Lingvo kaj Komunikado. Angol-Eszerantó-Magyar Kiszótár: Nyelv és Kommunikáció*. „Telitalálát AEH2”. ProDruk, Poznań. 126 p.

Dávid Mária

Az új olasz pseudo-szótár: az „ellenséges betörés”

Vannak könyvek, amelyeket már a boltban is megbecsülnek, majd a vásárlók haszonnal forgatják őket, amíg csak lehet – de vannak olyanok is, amelyeket már új korokban is padlóról árulnak, otthon aztán – s ez még a jobbik eset – hamar kiderül, hogy kevésbé használhatók, és, mivel egyetlen antikvárium sem veszi meg őket, egy sarokban kénytelenek porosodni a megérdemelt enyészetiig. Csiffáry Tamás „Magyar-olasz és Olasz-magyar kéziszlótár”-a (Könyvműves Kiadó, Budapest, 2002) sajnos az utóbbi kategóriába tartozik (Csiffáry Tamás az esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskola Magyar nyelvi és irodalmi tanszékének adjunktusa).

A két zöld-fehér-piros színezésű kötet első pillantásra feltűnően hasonlít az Akadémiai Kiadó régebbi kéziszlótáira, ám elég kinyitni, s rögtön napvilágra kerül néhány igen jelentős különbség. Bár a könyv méretében valóban kéziszlótárra hasonlít, szócikkeinek száma meg sem közelíti az ilyen jellegű kiadványokét. Az Akadémiai Kiadó régebbi sorozatának egy jellegzetes tagja, Dorogman György „Spanyol-magyar kéziszlótár”-a (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992) mintegy 47 000 szócikket tartalmaz, az Akadémiaiánál legújabban megjelent Koltay – Kastner – Juhász-féle „Magyar-olasz szótár” mintegy 60 000-et (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000), a Csiffáry magyar-olasz kötete csupán 16 000-et. (Megjegyzendő, hogy a Koltay–Kastner–Juhász-féle szótár terjedelme meghaladja az átlagos kéziszlótárakét. A tény, hogy mégis párhuzamba kell állítanunk a Csiffáry-féle kötetet, abból adódik, hogy jelenleg az új könyvek piacán ez a két